

Kuyucuk Kuş Araştırma ve Eğitim Merkezi

Kuyucuk Bird Research and Education Center

Mehmet Ali KIRPIK¹ Emrah ÇOBAN² Çağın Hakkı ŞEKERCİOĞLU³

Öz:

Kuyucuk Gölü, Kars şehir merkezine 37 km uzaklıktadır. Göl adını Arpaçay ilçesine bağlı Kuyucuk köyünden alır. Gölün toplam büyüklüğü 389 ha olmakla birlikte 216 hektarlık kısmı su ile kaplıdır. Kuyucuk gölünün en derin kısmı 13 metre olup suyu tatlıdır. Kuyucuk gölünün suyu temiz sayılabilecek nitelikte olup, omurgalı ve özellikle omurgasız faunası ile su altı bitki çeşitliği, zooplankton ve fitoplankton yönünden oldukça zengindir. Bu zenginliği sayesinde çok fazla kuşa ev sahipliği yapmaktadır. Kuş çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı 28 Ağustos 2009 yılında Türkiye'nin 13. Ramsar alanı ilan edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kuyucuk, Kuyucuk Gölü, Ramsar, Kars, Türkiye.

Abstract:

Kuyucuk Lake is 37 km away from central Kars and it is named after village in Arpaçay Province called Kuyucuk. The total size of the lake is 389 ha, and 216 hectares are covered with water. It is a freshwater lake and has depth of 13 meters. The water of the lake can be considered as clean and it is rich in vertebrate and invertebrate fauna, underwater plant diversity, zooplankton and phytoplankton. Because of these richness, it is home to many birds. In August 28, 2009 it was declared as 13th Ramsar site of Turkey, due to the diversity of birds.

Keywords: Kuyucuk, Kuyucuk Lake, Ramsar, Kars, Turkey.

¹ Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Kars-Türkiye Sorumlu yazar;
Kirpik80@hotmail.com

² Kuzeydoğu Derneği, Kars-Türkiye

³ Utah Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Utah-ABD

Giriş

Kuyucuk gölü Afrika-Avrasya kuş göç yolu üzerinde bulunduğu için büyük bir kuş çeşitliliğine sahiptir. Kuyucuk Gölü'nde 2005 yılından bu yana, Orman Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma Şube Müdürlüğü, Kafkas Üniversitesi Kuş Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi ile KuzeyDoğa Derneği tarafından yapılan çalışmalarda gölde 212 kuş türünün varlığı tespit edilmiştir (Anonim, 2011). Gölü kullanan kuş türü sayısının 250'yi geçeceği tahmin edilmektedir. Alan Önemli Kuş Alanı (TR089) ve Önemli Doğa Alanı (DOG025)'dir. Kuyucuk Gölü 2005 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir. Kuyucuk Gölü, Doğu Anadolu'nun ilk RAMSAR Alanı, Türkiye'nin ise 13. RAMSAR alanıdır. Kuyucuk Gölü'nde yapılan çalışmalardan dolayı KuzeyDoğa Derneği başkanı Dr. Çağan Şekercioğlu'na 2008 Mayıs ayında İngiltere'nin en prestijli çevre ödülü sayılan Whitley Doğa Koruma Vakfı (WFN) altın ödülü verilmiştir. Ödül, Kuyucuk Gölü'nün uluslararası arenada tanınmasında büyük katkı sağlamıştır. 2009 Mayıs ayında ise Kuyucuk Gölü ve Kars, KuzeyDoğa Derneği'nin yapmış olduğu başvuru üzerine Avrupa'nın Seçkin Turizm Cennetleri (European Destinations of Excellence - EDEN) yarışmasında Türkiye birincisi olmuştur. Böylelikle Kuyucuk Gölü ve Kars ili Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa çapında tanıtım fırsatını yakalamıştır. Para ödülü olmayan bu yarışmanın getirdiği birincilik Avrupa Komisyonu'nun Kars ilini Avrupa çapında tanıtmasını ve her yıl düzenlenen Avrupa Turizm Fuarı'na katılmasını sağlamış ve Avrupa Turizm Cennetleri ağının bir parçası haline getirmiştir.

Mart-Mayıs 2009 tarihleri arasında Doğa Koruma Şube Müdürlüğü, KÜ Kuş Araştırma ve Uygulama Merkezi ve KuzeyDoga Derneği elmanları ve Kars Özel İdaresi'nin desteği ile gölü ikiye bölen eski karayolu iki ucundan kesilerek kuşların üzerinde rahatça ve rahatsız edilmeden üreyebileceği yaklaşık 10 dekarlık bir adaya dönüştürülmüştür. Kuyucuk Gölü'nde yapılan bu çalışma Türkiye doğa koruma tarihinde yaban hayatının korunması amacıyla yapılmış ilk yapay ada çalışmasıdır. Gölde bu adanın oluşturulmasından sonra adaya 350 kadar angıt yerleşmiş, göl etrafı ve içindeki aşırı otlatma nedeniyle üreyemeyen uzunbacak (*Himantopus himantopus*) kuşları da bu adada üremeye başlamıştır (Anonim, 2011)

Resmi koruma statüsü yaban hayatı koruma sahası olan Kuyucuk Gölü hem ilkbaharda, hem de sonbaharda göçmen kuşlar için önemli bir konaklama noktasıdır. Örneğin; Kuyucuk Gölü, üreme sonrasında su ve kıyı kuşları için Kafkas bölgesindeki en önemli beslenme ve dinlenme

bölgesinden biridir. Bunun en somut kanıtı olarak Kuyucuk'ta halkalanan Çıkrıkçın (*Anas querquedula*) Ördeğinin Rusya-Kazakistan sınırında bir avcı tarafından vurulmuş ve bilinçli avcılık sayesinde ördeğin ayağındaki kod ulusal halkalama programına bildirilerek kayıt altına alınmış olması verilebilir. 785 km uçarak Kazakistan'a giden bu ördek, bize Kuyucuk Gölü'nün ekolojik açıdan ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Anonim, 2014)

Ayrıca, dünya çapında önemli bir tür olan Angıt (*Tadorna ferruginea*) popülasyonunun yaklaşık %6–8'i sadece Kuyucuk Gölü'nde bulunmaktadır (Anonim, 2011). Göl sadece su kuşları açısından değil, aynı zamanda kıyı kuşları ve yırtıcılar için de önemli bir alandır. 2007 yılında başlayan halkalama çalışmaları sonucunda bu alanın kuş göç yolu üzerinde olduğu tespit edilmiştir. İlkbaharda ve sonbaharda kuşlar göç ederken konaklayarak beslendikleri önemli bölgelerden biri olduğu saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu alan ve çevresi hakkında daha fazla araştırma yapabilmek, doğru bilgi sahibi olmak, doğanın en etkin yine doğada korunabileceği inancını yereldeki insanlara öğretebilmek son derece önemlidir. Yerelde yaşayan insanları kuşlar hakkında daha fazla bilgilendirmek, bölgeyi koruma altına alma faaliyetlerinde katılımcı olabilmelerini sağlamak gerekmektedir. 2014-2015 yılında Gölü'nün yaklaşık %96'lık kısmı gölün üzerinde insanların ve hayvanların gezebileceği kadar tamamen kurumuştur. Kurumu nedenleri ve alınacak önlemler Kars İl Sulak Alanlar Komisyonunda değerlendirilmiş ancak ciddi bir tedbir getirilememiştir. Gölün bu kadar çok kurummasının nedenleri ayrıntılı olarak araştırılmalı ve alınması gereken tedbirler alınmalıdır. Kuyucuk Gölü'nde ve çevresinde bilimsel çalışmaların gölün sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Gölde yapılacak düzenli ve sistematik kuş gözlemi ve araştırması ile yıllık kuş türü popülasyon yoğunluğu ve çeşitliliği kayıt altına alınarak gölün herhangi bir tehditle karşı karşıya olup olmadığı belirlenmelidir.

Kaynaklar

Anonim 2011, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, Ramsar Alanı Bildirgesi.

Anonim 2014, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼ę¼, Ulusal Halkalama Raporu.